

*

Но като цяло Яворов и Лилиев се различават и житейски, и мирогледно, и философски. Яворов е наследник на Ботевия дух в поезията ни – и в живота на нацията ни изобщо, – докато Лилиев по-скоро е олицетворение на някогашната българска патриархална добродетел.

Докато в Яворовия стих всичко се движи и променя, у Лилиев, обратното, господстват патриархална статичност и съзерцателност.

*

И двамата са представители на националния ни творчески дух в едно покварено от партизански страсти общество. Лилиев говори с възторг за борческия дух на Яворов, за участието му в революционните борби на Македония, за съпричастието му към социалните страдания. Но сам той живее със съзнание на творец, напълно отчужден от политическите нрави на времето си. Неговите лъчезарни химни на природата са извисени над обществените борби. Литературният критик Иван Мешков открива в неговите стихове „наследени добродетели“ и „богата духовна извисеност“. За разлика от разтърсващата драматичност на Яворовата поезия, Лилиевата вълнува с примиряващата си изстрадана вяра в силата на човешкия дух.

Яворов иска да бъде разбран от обществото, иска да въздейства на сънародниците си. Лилиев е най-искрен, когато разговаря сам със себе си. Когато в самота обмисля прочетеното, чутото, преживяното. Самотата му носи спокойствие и вдъхновение („Аз обичам всяко празнично безделие на самотния си дух“). Дистанциран от обществените и политическите борби, той е открил собствен път към истината като път към нравствена извисеност.

*

За разлика от Яворов, Лилиев изпитва сладост от мечтите си за отвъдното и търси небесното в човешката душа, в девствената ѝ чистота; той вярва във величието на Христовата саможертва и в прераждащата сила на човешката саможертвеност. Когато страда от отчуждеността си в българското общество, Лилиев открива надежда в един отвъден свят:

*Знам сърдечен свиден към
всред замрели в сълзи ели,
звучен ручей ромоли
и безброй звезди трептят.*

Лилиев успява да заживее в мир със себе си, а Яворов докрай остава